

SENIS

Petras

Girdzijauskas

Ėjo 49-ųjų vasaris, kaip ir virtinės kitų, su pūgom, šalčiais ir atlydžiais. Spaudė mus ne tik šalčiai, bet ir svetimšaliai.

Mūsų gimnazija, kaip ir visa Lietuva, gyveno bendrais rūpesčiais: slėpė nuo svetimšalių "Atžalyną" - savo laikraštį, kurį noriai skaitė ne tik gimnazistai, bet ir jų tėvai, visi aplinkiniai. Visi jį mokėjo paslėpti, bet niekas nežinojo kaip jį išsaugoti, nes svetimšalių buvo daug, jie buvo tamsūs, žiaurūs ir nenumaldomai kerštingi. Vis vien visi skaitė "Atžalyną", nes žinojo, kad "Tiesoje" - vien melas ir dvasias naikinanti apgaulė.

Švenčių progomis kėlėme savo Trispalvę, dėl ko mus gaudė, sugavę teisę arba trėmė be teismo į šaltąjį Sibirą, dar šaltesnį, nei mūsų vasaris.

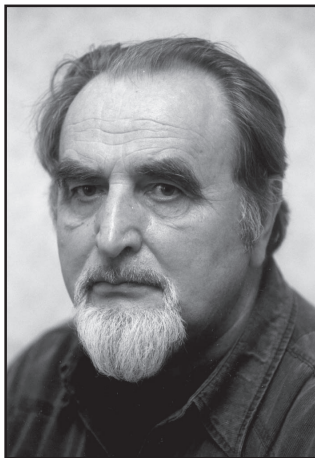
Miestelyje pasirodė kariškiai su lakūnų uniformomis - artėjančios nelaimės ženklas. Akylesnieji pastebėjo, kad jie pasirodo prieš trėmimus. Nei aerodromų, nei lėktuvų prie mūsų miestelio nėra, nerasi jų už dešimčių kilometrų, tik lakūnai - jau čia.

Baigiasi priešpaskutinė šeštadienio pamoka. Prie gimnazijos atrieda keletas kariškų sunkvežimių. Iš jų iššokę kareiviai apsupa gimnaziją, mes patikimai saugomi. Vietiniai sribai, pasitarę su gimnazijos vadovybe, išvaro visus iš viršutinio gimnazijos aukšto. Įvyksta atranka: mus berniukus suvaro į tuščiąjį aukštą, visus kitus iš gimnazijos išprašo. Saugo vien mus, atrinktuosius. Esame sunerimę, nustebę. Mąstau: gal tai "Atžalyno" kompanija, į kurią įsiterpęs vienas kitas kėlęs vėliavą? Gal atėjo atsiskaitymo valanda prieš azijatus? Stengiuosi užmiršti visų "nusidėjėlių" vardus ir pavardes. Paaiškinimų nėra. Laukiame.

Ateina automatu ginkluotas sribas, gan sunkiai iš rašto paskaito pavardes ir įsako sekti paskui jį. Įsakyta laikytis poromis, kaip ir buvo išskiemėnė iš lapo. Sulaipina į karišką sunkvežimį. Paskui mus įlipa rusų kareiviai. Mūsų šešetas porų. Kareivių ne mažiau, tik jie visi su automatais. Mūsiškiai tylūs, pablyškę, visų viena mintis: Sibiras ar ne? Jei ne, tai kur? Kariškas sunkvežimis pasuka link Dirvonų. Tai - Jurbaroko kryptis. Ten geležinkelio nėra. Mūsiškių veidai pašviesėja.

Netrukom privažiuoti sodybą kaimo gale, kuri buvo apsupta ginkluotų rusų kareivių. Jie ir pasitiko mus su paruoštais automatais. Persimetę tik jiems žinomais žodžiais, iš mūsų sunkvežimio du berniukus ir perdavė anims. Sunkvežimis pasuko atgal. Vėl riedame vieškelio link Vadžgirio, vėl sunkvežimis pasuka į saugomą sodybą. Jonas Balašaitis ir Paulius Vyturys išskiemenuoja iš lapo: "lietuviškas automatas". Mes su Jonu išsiritame iš kėbulo. Sustirę. Trypiame. Mus, tarsi avinus, perduoda kitam "automatui". Šis mums liepia žengti į stubą. Mes - Žiukaičių rinkiminėje apylinkėje. Vietoj Sibiro - Žiukaičiai! Paslaptis pusiau išnyksta, bet ne iki galo, nes mudu nežinom, kodėl gi čia?

Ši sodyba, kur įsikūrusi balsavimo apylinkė, labai gerai saugoma rusų kareivių: ratu į sniegą įsirausę kulkosvaidininkai baltais chalatais. Tik prie pat atsiradęs, gali juos pastebėti. Mus įveda į vidų, viduje keletas sribukų. Visiems nurodinėja dar kiti žmonės. Jie zuja tai šen, tai ten, netgi išeina už sodybos ribų. Tada girdisi šūksniai "parol"! Man visos šios scenos matytos ir girdėtos, tik jas žaidė vokiečių kareiviai, kai mano tėviškė buvo trejetą mėnesių pafrontėj.

Mudu su Jonu sėdim alkani. Mes niekam nereikalingi. Prieinu prie vyresniojo su prašymu:

"Mano tėviškė už keleto kilometrų, išleiskite mus. Pernakvosim, išsimiegosim, o iš ryto prisistatysime jums", - užbaigiau. "Tylėt, parše, atsirado mat tiligentai, nori šiltame buržujo kinyje išsimiegoti. O banditų atvest nenori! Užčiaupk srėbalnę ...mat ...mat!", - pastūmė mane automato vamzdžiu link suolo, kur sėdėjo Jonas.

Stribas su keliais kareiviais atsivaro į stubą armonika nešinę kaimo muzikantą. "Grok" - įsako mane vamzdžiu stūmęs sribas. Vaikinas vangiai sėdasi ant ažuolinio krėslo, atsidaro dėžė, išima armoniką, patikrina ją keliais akordais ir išsilieja liūdnoka "Ko liūdi, berželi, ko liūdi?" Stribai prityla, paklauso. Vyresnysis nepatenkintas: "Visi privalo linksmintis! Tik buožės ir banditai liūdi. Jiems greit galas! Cha, cha, cha" - nusi-kvatoja, neaišku, kodėl.

Suskamba polkutė. Linksma, melodinga. "Šokt reikia, šokt, tiligentai", - riaugsi vyresnysis sribas. "Mes šokame tik su merginom", - atsako Jonas. Atsisako šokti ir pavaldiniai. "Atvest šokėjų iš kaimo, ...mat ...mat!", - griausmingai įsako savo sribukams vyresnysis. "Mes vieni neisim, duok kareivių", - pareikalauja įsakymą vykdančiai.

Praėjo valanda ar daugiau, į stubą įgriūva varu atvaryti keletas kaimo vyrų.

"Kur mergos ...mat ...mat?" - vėl griaudėja vyresnysis. "Neradome", - teisinasi sribai. "Šoks vieni vyrai, nenorės - priver-sime", - bando keverzoti rusiškai įsakytojas.

Kaimo vyrai jauni ir linksmi. Jie visiškai nesijaudina dėl tos tragedijos, kuri vyksta, į kurią ir mudu su Jonu įverti pagal kažkokius lemties dėsnius. Jie pažįsta sribus, vadina juos pavardėmis, matyt, gautomis ten pat kaime.

"Klausyk, Kluoniau, juk tu "ruskas kareivis"?", - užklausia sribą kaimo vyras. "Žinoma, "ruskas", - atsako šis. "Ar žinai, kad kiekvienas "ruskas kareivis" turi šokti kazoką? Jei kuris nešoka, jį išmeta iš kariuomenės", - rimtu veidu užbaigia kaimietis. "Aš nebuvau Rasiejų, o Lietuvoj kazoko nešoka, tai gal manęs neišmes iš kareivių", - samprotauja Kluonius. "Išmes, tikrai išmes", - tvirtina pašnekovas, - mes tave su Antanu galime išmokyti šokti, jei tu nepristosi prie Jonų Marikės. "Marikė labai graži", - nusišiepia Kluonius. "Ruski kareiviai nesiženija", - tvirtina pašnekovas, - jie kariauja ir tik po karo eina pas mergas. Koks tu kareivis, jei tau mergos galvoj?", - remia Kluonių kaimietis. "Gera, būsiu tikru rusku kareiviu, tik išmokykit šokti kazoką", - sutinka Kluonius. "Grok, muzikante, kazoką", - mirkteli kaimietis pastarajam. Suskamba kažkas panašaus į "Katiušą". Nei kaimietis, nei muzikantas nežino kazoko melodijos. Kaimietis ir Antanas suglaudžia nugaras, pakelia sulenktą per koją vienas kairę, kitas dešinę kojas, paima jas į rankas ir šokuoja ratu į taktą. Visi žiūri ir stebisi, koks įdomus tas ruskas kazokas. Parodomasis šokis baigtas. Dabar eilė "ruskam kareiviui". Tą patį pakartoja kaimietis ir Kluonius, tik kaimietis koją pariečia ir į rankas Kluoniui nepaduoda. Kiek pašokavus, kaimietis stipriai laikydamas Kluoniaus koją, pasuka jį ratu. Kluoniaus galva subarška per suolų kojas. "Kodėl nešoki kazoko, ko griuvinėji, vos manęs nenuvertėi?", - bara kaimietis. Kluonius čiupinėja pakaušyje guzus, įgytus kazoko šuoliuose, vėl eina prie kaimiečio, prašosi mokomas toliau; jis būtinai išmoks, jei muzikantas dar pagros ...

Man nugara pradėjo "bėgioti skruzdėlės", laukiau, kada pakils vyresnysis, pastatys kaimietį prie sienos ir sutratės ruskas automatas. Tačiau jie visi su pagarba žiūrėjo į rusų liaudies šokį - kazoką, regis, ir vyresnysis norėjo šį garbingą šokį sušokti.

Linksmybes nutraukė pratisos automatų ir kulkosvaidžių papliūpos, tolėliau pietryčiuose. Plykstelėjo pašvaistė. Visi "ruski kareiviai" išsidėstė aplink sodybą, papildydami ten jau esančius. Visiems išėjus, mudu pastebėjo šeiminkę. "Vaikučiai